

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA ALS OG SUNDEVED

II. HEFTE

KETTING KIRKE OG ET AFSNIT AF
— SOGNETS ÆLDRE HISTORIE —

AF

J. RABEN

DYBBØL-POSTENS FORLAG
TRYKT I DYBBØL-POSTENS BOGTRYKKERI
SØNDERBORG 1928

FRA ALS OG SUNDEVED

2. HEFTE

KETTING KIRKE OG ET AFSNIT
AF SOGNETS ÆLDRE HISTORIE

AF
J. RABEN

UDGIVET SOM SÆRTRYK AF DYBBØL-POSTEN 1928

Ved et Besøg i Ketting Præstegaard talte jeg med Sognepræsten om Ketting Kirke og Sognets gamle Historie. Hr. Pastor Lousen drog da et Par gamle Pergamentbøger frem, skreven af Pastor Johannes Monrad, den tredje Præst af dette Navn i Ketting. Bøgerne ser smaa og ubetydelige ud, men ved at blade dem igennem, ser man snart, at de indeholder en Fylde af Optegnelser om Forholdene i Ketting Sogn i tidligere Aarhundreder. Det er Optegnelser, der efter mit Skøn ikke alene er værd at gemme, men ogsaa har Krav paa at komme offentlig frem.

Det er ikke alene Ketting Kirke eller udelukkende kirkelige Ting, Johannes Monrad beretter om. Hans Optegnelser griber ogsaa ind i Sognets Historie; de gør os bekendt med dets tidligere Inddeling, og dets Beboere, med Sognets gamle Marknavne, Tiendepligt til Kirke og Præst o. s. v.

Enkelte Notitser fra Aarene 1658 og 59 berører Svenskekrigen, og man ser, at de fremmede Krigsfolk, de kejserlige, kurbrandenborgske og polske Tropper, der som Danmarks allierede

kom hertil, for at befri Als for Svenskerne, ikke just opførte sig som Venner og Befriere. De røvede Alterkalkene i Ketting Kirke og hærgede hele Landet. De »berøvede Kiercken och det gandske Land«, skriver Johannes Monrad.

KIRKEN.

St. Laurentiuskirken i Ketting er ombygget af Hertug Frederik Christian af Avgustenburg i 1772/73. Det stærke, brede Taarn er det gamle; det har vistnok været tænkt som Tvillingstaarn ligesom ved Broager Kirke med to Hvælvinger i Taarnrummet og to gotiske Buer ind mod Kirken, hvilke endnu ses.

Den gamle Kirke skal have været meget smuk, og havde et højt Spir paa den østlige Ende. I den Tid, Kirken ombyggedes, holdt man Gudstjeneste i et Telt, der var rejst i en Mark, som kaldes »Fladager«.

Efter Treaarskrigen blev Kirken indrettet til Krudtmagasin. I Januar 1851 androg det danske Krigsministerium om at faa Kirken overladt til Magasin for en Krudtbeholdning, der lagredes i Avgustenburg, idet Krigsministeriet gik ud fra, at denne Kirke bedre kunde undvæ-

res end en anden, da der ikke var saa langt til Avgustenburg Slotskirke. Endvidere var Kirken paa Grund af sin høje Beliggenhed tør og bedre egnet til Krudtmagasin end nogen anden Kirke. Mod Provstens og Pastor H o e c k s Protest blev Kirken alligevel taget i Brug, og man stablede 500 Tønder Krudt op inde i Kirkerummet. Senere blev Beholdningen endog forøget.

Gudstjenesterne blev derefter holdt i Skolen, ligesom kirkelige Handlinger i denne Tid udførtes i Notmark Kirke. — For at faa Plads til Krudtet lod man Stolestadene rive ud. Kirkeklokkerne maatte ikke ringe. Tilgang til Kirke og Kirkegaard var bevogtet af Militær. Kun ved Begravelser fik man Lov til at betræde Kirkegaarden. Saaledes skete det ogsaa, at den gamle Klokke Jes Peter Jessen, der i mange Aar havde ringet Klokkerne, naar hans Sognefolk stedtes til den sidste Hvile, maatte begraves uden Klokkeklang. Jessen havde været blind i de sidste Aar, og hans gamle Hustru havde da ofte maattet overtage Ringningen. Hun døde 9 Maaneder før Jes Peter og maatte ligeledes begraves uden Klokkeklang. Den sidste Vielse fandt Sted i Skolen den 10. September 1854.

Efter at Krudtbeholdningen var bleven fjernet i Efteraaret 1854, kunde Kirken atter sættes i Stand. Der kom nye Stolestader, som blev lavet af Snedker E l h o l m i Krumom i 1855. Ved denne Lejlighed byggede Elholm sin egen Stol. Det er den sidste paa Sydsiden med tre Søjler lige til højre, naar man kommer ind fra Vaabenhuset.

I Vaabenhusets Vestvæg findes en lukket Stol. Havde en Pige født uden for Ægteskab

maatte hun sidde til Skamme i denne Stol, naar hun holdt sin Kirkegang.

Taarnets Tagstol er ombygget 1695; dette Aarstal er indhugget i én af Bjælkerne:

16 A 95

Klokkestolen er fra 1749, hvilket Aarstal ligeledes findes udhugget i den.

Kirkedørens Jernbeslag stammer fra den gamle Kirke, ligeledes det store Boltelaas paa Dørens Inderside. Den gamle Trælade ved Ketting Præstegaard er bygget af det nedbrudte Tømmer ved Kirkens Ombygning, 1773.

Kirkegaardsdiget blev opsat i ny Skikkelse i 1720 af »Hans Juel Mann i Ketting«. Et Tordenvejr maa have ødelagt Diget i Aaret 1730, thi en Udgiftspost i Kirkeregnskabet fortæller om, at Peter Nielsen i Ketting har faaet Betaling for at genopføre Kirkemuren, som var faldet sammen under en haard Torden.

Ketting Kirkes Inventar.

(Efter Johannes Monrads Fortegnelse fra 1663.)

Anno 1663 kom H. Kongel. Mayest. Naadigste Befaling, at hver Præst skulle fremsende en rigtig Fortegnelse over alt, hvad der fantes i och ved Konigl. Mayest. Kiercker her paa Landet och fremsende Jeg Fortegnelse som følger:

Udi Ketting Kiercke findes:

(nogle mindre betydelige Ting er udeladt)

1. 1 Roedføjels Messehage med en Messerschorte.

2. 1 sort blommet Flojels - Messehagel som en Præstedaater af Jydland ved Naffn Anna Olufstdaater, efter de Brandenborger Røfved Kierckerne her udi Landet, forehrede her til Ketting Kiercke.
  3. En Kalck af sølff vejer ..... som Førstl. Mayest. Forvalter Alexander P o s s paa Gammelgaard der de Brandenborger bortrøfvet 2 sølffkalcke her fra Kiercken med Commen-the eller Dische, her til Kiercken igen forehrede. Gud Vehre hans Løn.
  4. 1 Commen-th eller Disch, som jeg Johannes Monrad aff min fattige Formue til Kiercken gifvet.
  5. 4 Messingliuse Stager paa Alteret, 2 Stohre og 2 smaa.
  6. 3 Klocker, 2 Stohre i taarnet, 1 liden i spiret.
  7. 1 gammelt Becken paa Daaben .
  8. 1 Vijnflaske.
  9. 1 beschlagen Lagskiste etc.
  10. 1 Sejerwerk*) i taarnet.
  11. Mariebillede som hænger i Choret.
  12. et Crucifix paa Alteret etc.
- Min sal. Farfader har oppebaaret til sejr Værket .....51 D. 9 Sk.
- Noch for en Messehagel, der bleff solt herfra til Tandslett Kiercke .....30 Sk.
- Anno 1646 d. 16. May bleff kiøbt til Ketting Kiercke en Ny Bibel in 8tavo indbunden i 4 Deele.

En tydsk och en Dansch Bibel Vahr her, som er forschlitte och ødelagde, eftersom

---

*) Sejerwerk betyder Zeigerwerk (= Viseværket eller Taarnuret.)

de Vehret her siden 1589 och Gud maa Vilde hvorelænge de Vehred her for dend tijd. Anno 1603 betalte Ketting Sognefolck — 25 Rdlr. til Ulckebyl Sognemænd for den Ofvervecht deres Klocke hafde, och for Ofvervecht til Hørup Mænd 25 Rdlr. och saa indlødse self dend store Klocke i torned, der den schulle vehret bortført efter Koningl. Befaling.

Ketting Kirkes Patron er S. Lauritz, hvorfor ocsaa S: Lauritz med en Rist er udgravet udi Kierckens Signete, med hvilket Sogne Mændene her i Ketting confirmerit deris Contract om Præstens Tieden.

Anno 15.

Den Store Kirche-Klocke er Støbt Anno 1554 i Velbyrdige Thomas Stures tid, som var Amstmand eller Leensherre paa Sønderborg Schlott, Klocke Støberens Nafn findis oc saa paa Klocken, Gerhardus von Mervelt.

Den anden Klocke er aldelis uden skriff eller Bogstafver, och har uidentvilf vehret her i Munkenis tid. — Den lille Klocke der henger i Spiren er Støbt i Min Sal. Farfaders Hr. Johannis Monrads tid.

Søgervercket er ocsaa bekostet i Min Sal. Farfaders Hr. Johannis Monrads tid Anno 1596, saavel som ocsaa loftet paa hvilket de unge Karle staar, Anno 1611.

Anno 1672 forehrede hendes Durchl. dend højbaarne fürstinde Augusta Hertoginde til Slesvig Holstejn, Gräfinde til Oldenborg och Delmenhorst residerende paa Augustburg: En Messehagel med tre Diamanter paa saa voll et nytt Altar-Duch och Klæde aff Atlasch med brede Guld och Sølfspitzer paa,

til Ketting Kiercke. Gud Velsigne Hendes
højførstl. Durchl. tydelig och ewig.

Kirkeinventaret 1924.

Den gamle

Listes Nr.

½ Af Messedragterne findes intet mere.
Som man ser af den gamle Fortegnelse, er
en Messehagel bleven solgt til Tandslet Kir-
ke for 30 Mark.

3. Alterkalken, foræret af Forvalter Poss
paa Gammelgaard, bruges endnu. Det er
et prægtigt Bæger; om Stilken bærer det
Indskriften IHESVS og Aarstallet 1661,
paa den brede Fod i Relief et Krucifix med
to Sidefigurer, Maria og Maria Magdalena.
Navnet Alexander Poss er indgraveret i
Fodstykket. Derefter er Kalken skænket til
Kirken i 1661, men efter en Notits i Kir-
kens Bøger, skrevet af Pastor Johs. Mon-
rad, er den allerede givet i 1658:

»Anno 1658 forærede dend Salig Højachtbar och
Velfornemme Mand Alexander Poss, den
førstel. Vorvalter paa Gammelgaard, dend
ny Kalck til Ketting Kiercke, der de wilde
Krigsfolck Kaiserl. Brandenb. och Polacher,
berøfved Kierckerne och ded gandsche
Land.

Gud erstatte hannem denne Velgierning
mod Guds Huus hundertfold. Och lade i
sin tijd de ugudelige Folck indmede med
sahme schippe, som de udmette her i Lan-
det, efter B. egne ord. Luc. 6 v. 38.«

4. **D i s k e n** (Patène) er ligeledes endnu i Brug. Det er en smuk Sølvallerken til Oblater med indgraveret Indvielseskors og Johs. Monrads Navn.
5. **D e 4 M e s s i n g s t a g e r** paa Alteret er de gamle. Der er to store og to mindre af gotisk Form, især de mindre er godt Arbejde.
6. **K i r k e k l o k k e r n e**. I Taarnet hænger to Klokker. Den ældre og mindre er fra den gotiske Tid, uden Ornament og Indskrift. Det er den, som Johs. Monrad skriver om, at den »har uidentvilf vehret her i Munckenis tid«. Denne Klokke maatte afleveres som de mange andre til Krigsmateriel, og den afleveredes den 10. Oktober 1918. Men den var heldigvis ikke naaet længere end til Sønderborg, da Revolutionen udbrød, og den kom tilbage til sin gamle Kirke, hvor den igen blev hængt op den 11. Marts 1919.

Den store Klokke skulde først have været afleveret, men det lykkedes at redde den. Den er en Gave fra Amtmand Thomas Sture til Gammelgaard og Helvedgaard, 1554. Sagnet fortæller, at Klokkeren oprindeligt var tiltænkt Notmark Kirke, men da Taarnet i Notmark var for svagt til at bære den store Klokke, fik den sin Plads i det stærkere Ketting Taarn. Klokkeren er som Støbning et Mesterværk. Et prægtigt Ornament slynger sig om Klokkeren, og Indskriften lyder:

FACTA PIO THOMAS STUER EST
CAMPANULA JOSSV GERORIA MER-
VELT ARTIFICIQ NANU 1554. VER-
BUM DOMINI MANET IN ÆTERNUM.

Den tredje, mindste Klokke findes ikke mere; den hang i Spiret paa Kirkens Østgavl, som blev revet ned i 1772 ved Kirkens næsten fuldstændige Ombygning.

7. Et gammelt Bækken paa Daaben. Om dette Døbefad er det nuværende, kan ikke siges; thi en af de gamle Kirkebøger melder:

Anno 1669 forærede dønd Hojædle og Velbaarne Herre Hoffmester Munck paa Gammelgaard det Messing-Becken och Handklæde som findes ved Daaben, til Ketting Kiercke. Gud Vehre hans Løn.

Det maa antages, at dette Døbefad er det nuværende. I Midten findes et Relief af Mariæ Bebudelse, omgivet af et smukt Ornament i to Ringe: springende Hjorte og Træer.

8. Vinflasken findes ikke mere.
9. »En beslagen Lagkiste«. Denne gamle Kiste fra før Reformationstiden har i den senere Tid staaet i Vaabenhuset og har været benyttet til Graverens Værktøj etc. Nu har Menighedsraadet ladet den opbevare i den kirkelige Samling paa Sønderborg Slot. Kisten, i Lighed med den gamle saakaldte »Troldkiste« fra Notmark Kirke, der har været benyttet til Opbevaring af »Jomfru Maria Klæder«, har maaske været brugt til Opbevaring af de Dragter, hvormed St. Lorenz, Kirkens Skytshelgen, eller hans Kamerater er bleven pyntet.
10. Sejerværket i Taarnet, som blev anskaffet i 1596, eksisterer ikke mere. Det nuværende

Taarnur er en Gave fra Slagtermester Hans Eriksen i Ketting, død 13. April 1895. I Taarnet staar endnu det gamle Urværk, men ikke det helt gamle; det skal efter Folkemunde være kommen hertil fra Avgustenborg.

Om Sejerværket beretter Ketting Kirkes gamle Regnskabsbog (fra 1551—1673) under Aaret 1596:

Item aff det aar 96 bekam Karsten Schriffver y Sønderborig Kierckens tiend Korn XVII ørt biug, ørt. 3, och XVI av ørt. 3. er tilsammen.....XXXX
Ehre aff haffver Her Johan opborin thil at bekoste ett Seiruerck udi Kircken
..... 52 Rgbd. 1 Sk.

— — — —

Item haffver Her Johannes Monradus soldt thil Tandslet Kircke en gamill Messehagell for X Daller: hvilcke hand igien haffwer udgiffwet thil det Nye Seirwerck, som og dette aar 97 bleff opsat i Kiercken og regnis hand icke andledes thill Indtegt eller Udgifft.«

Kirken har altsaa solgt sine Korntiender for Aaret 1597 til Karsten Schriffver (Fyrstelig Amtsskriver Karsten von der Wismar) i Sønderborg for 91 M. for at faa et Taarnur. Messehagen, der solgtes til Tandslet for 30 M., blev ligeledes anvendt til Taarnuret, og desuden har Johannes Monrad den ældre bidraget med 51 M. 9 Sk. Man maa antage, at det er Restbeløbet, Johannes Monrad har givet til. Hele Sejerværket har derefter kostet 133 Mark 10 Sk.

11. Mariealteret havde længe sin Plads paa Pulpituret. Nu har det faaet en værdigere Plads paa Sydvæggen. Det er et meget smukt gotisk Værk fra omkring 1470. Maria staar med Glorie under en Bue af Roser, med Barnet paa Armen. Foroven en Kroning i den herligste Ornamentik. Det er et Sidealter fra den katolske Tid; Billedet havde i gammel Tid staar Ry, og Folk kom langvejs fra for at se dette Billede. Det havde stor og hellig Kraft, og syge kunde helbredes ved at røre ved det. — Paa lignende Maade beskrives ogsaa Billedet i Pontoppidans »Theatrum danicæ« pag 245. Desværre har Tidens Tand sat sit Mærke paa Billedet.
12. Crucifixet paa Alteret kendes ikke mere.

Alteret, Prædikestolen og Døbefonten nævner Pastor Johannes Monrad ikke i sin Fortællelse, disse har han betragtet som fast indbygget i Kirken og ikke regnet som almindeligt Kirkeninventar.

Alteret er bygget 1788. Da man ikke kan antage, at Kirken fra Ombygningen 1773 og indtil 1788 har været uden Alter, maa det gotiske Alter fra den gamle Kirke være bleven overtaget i den ny. Paa Præste- og Degnestolene i Koret staar endnu Figurerne fra det gamle Alter: Sidefigurerne fra en Korsgruppe, to siddende Figurer, Tro og Haab, ti Apostle og den kronede Kristus og Maria siddende. Det nye Alter er fattigt, og Alterbilledet er uden Værdi.

Prædikestolen i gotiserende Renæssance fra 1571 er mærkelig i sin Art. Den er lidt stiv og ubehjælpssom i Stilen og stiv og svag i det figurlige. Hjørnepilasterne prydes af Figurer med jonisk Kapitel, og Fyldingerne under Siderelieferne har smukke Ornamentter. Døren til Prædikestolen har et ejendommeligt Billede af David og Goliath og god Ornamentering. Foroven er følgende Indskrift:

IM JAR WNS HERE 1571 IS DISSE
STOLE MAKE.

(I vor Herres Aar 1571 er denne Stol gjort.)

Lydhimlen har paa tre Sider buede Flader, i hvilke der findes udskaarne Vaabener:

Thomas Sture og hans Hustru Berta Ahlefeldt.

Hans Blome og hans Hustru Catharina Sture. Prædikestolen er en Gave fra Thomas Stures Arvinger.

Døbefonten, udskaaret i Træ i Barokstil, er anskaffet til den nye Kirke 1773. Den gamle romanske Døbefont bliver opbevaret i Samlingerne paa Sønderborg Slot. Den fandtes 1909 nedgravet i Ketting Præstegaard. Stenen er meget flad og af grovt Granitarbejde; rundt om Stenens Sider er der udhugget Menneskehoveder.

Krucifixet er et ædelt Arbejde — omtrent legemsstort. Korset, passende til den gotiske Figur, er besat med Blade og har kvadratiske Endter. Krucifixet hænger paa Korsets Syd væg. Det er uden Tvivl det Krucifix, som Hertuginde Anna († 12. Decbr. 1668 paa Gammelgaard) efter sin Død bestemte til Ketting Kirke.

Skibet som hænger midt i Kirken over Gangen, er fra sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede. Det kan just ikke kaldes et Kunstværk, men er typisk for den Tids Skibsbygning og Symbolet for Sognets tidligere søfarende Befolkning og Fiskeri, da Sognets Grænser gik fra Sund til Hav.

Da Kirken i 1915 blev kalket, blev Skibet taget ned, og man fandt i Skroget en Seddel med følgende Paaskrift:

»Dette Skibs oprindelige Bygning af Styrmand Christian Thomsen i Ketting er omtrentlig skeet imellem 1770 og 1780. Istandsæt og repareret 1818 af Joh. Bruhn, Jürgen Matzen og Ernst Bruhn, — gaaet i Forfald 1852, da Kjerken var fyldt med Krudt, og 1855 istandsæt med nye Master, Ræer og Takkelads samt opmalet etc. etc., hvortil Sognets Velhavende givet et Bidrag — og Kirkeværger..... (Resten er ulæselig).«

Biskop Tetens' Billede, malet af Fich, hænger ved Opgangen til Prædikestolen. Det har i sin Tid hængt i Bispegaarden, indtil det blev skænket til Kirken af den gamle Fritz Erichsen. — Paa Lærredets Bagside findes følgende Inskription af Maleren selv:

Stephan Tetens

Stifts Provst til St. Knuds Kirke i Odense, født 1773 den 7. Maj, Religions Lærer i Jesu Aand, der ved sit blide Foredrag hæver Sjælen og forædler alle Tilhøre-

res Hjerter, offeres dette min Pensels
ufuldkomne Arbejde.

1813.

A. E. Fich.

Offerblokken ved Indgangen er et Minde fra Tiden kort før Reformationen. Der er dog i Tidens Løb bleven fornyet en Del ved den.

Et gammelt Billede, Jacobs Drøm, fra Begyndelsen af 18. Aarh. havde før sin Plads paa Pulpituret ved Siden af Mariealteret. Paa Grund af dets daarlige Forfatning blev det taget ned og opbevarede i Præstegaarden. Nu er Billedet bleven rensat og har faaet en Plads paa Kirkens Sydvæg.

Præstefølge:

(Efter Pastor Johannes Monrads Optegnelser.)

»Eftersom Jeg af gamle Breve erfaret, har Vehret Sognets Præster til Ketting Kirche Efterfølgende:

1. Herr Nicolais Hack.
2. Herr Eggert Split.
3. Herr Georgius (Jørgen) Petri Var Sognepræst her ..... 1535, blev kaldes herfra til Lysappel.
4. Herre Niels Fynboe var Sognepræst her 1544, vahr først Degn her udi Sognet, siden kallede Bønderne hannem til deres Sognepræst, och derfor lod hand sig nøje med, hvad de ville gifve hannem.
5. Herr Karsten Röd (Ruberus) Vahr Sogne Præst och Proust, och døde hasteligen 1589 den 16. September aff et schlag eller rørelse, der den Velbiurdige Mand Lauritz Brockenhuus och Bispen M. Jacob Matthiesen komb her en aften udi Gaarden.

6. Herr Johannis Monradus, Lüneburgensis, Sognepræst och Probst, bleff kaldet 1589 den 21. November och døde 1623 d. 6. Februarii.
7. Herr David Monradus Johanson, Sognepræst och Provst bleff kaldet fra Oxbyll och herhid til Ketting 1623, och døde 1653 d. 6. Augusty, Klock 5 mod aften.
8. Johannis Monradus Davidson. Jeg bleff kaldet sahme Aar 1653 dend 4. September med 3 Kaldsbrefve, som findes her tilstede. Et fra Velbiurd Hr. Mogens Kaas paa Nyborg Slott paa Kongel. Mayest. Vegne, et fra Landsens Øffrighed, dend Hojbaarne Førstinde Anna, Hertuginde til Slesvig Holstejn etc., och et fra mine kiere Tilhørere och Sognefolck her udi Ketting sogn. Gud opliuse mig med sin Aand och Naade, at jeg med leffned och lehrdomst maate forregaa mine tilhørere, at jeg kunde føre Gud mange siele til og sigø med min Frelser og saliggjører Jesu paa yderste Dag aff Joh. 17. V. 9: Hellige Fader, de som du hafde gifvet mig, dem bevahrede Jeg, och der er Ingen fortabt aff dem etc.

Dend syste Prediken Hr. Karsten Röd prædikede her udi Ketting Kiercke var Dom. 1s post. Trinit. Luc. 7 om Enkens Søn ect.

Min sal. Farfaders Hr. Johs. Monradi syste prædiken her udi Ketting Kiercke, Vahr Dom. 19 post. Trinit. Math. 19. Dd.

Min sal. Fader Hr. David Monradi syste predich her udi Ketting Kiercke Vahr Dom. 2. post. Trinit. Luc. . . . .: Om dend Stohre Nadvere ect.

Saa vidt gamle Johannes Monrad. Han døde selv i 1682, og en Søn af ham har sluttet denne Præstefølge med følgende Notits:

»Min sal. Fader Hr. Joh. Monradi sidste Prædiken her udi Ketting Kirke var H. 3 Kongernis Dag. Math. 2. Anno 1682.«
Johannes Monrads Efterfølger var:

9. Johannes Poulsen Sonderburgensis, han har selv skrevet i Kirkebogen:

»Anno 1682 blev jeg kaldet af den Durchl. Förste Hertug Ernst Günther fra Synderborrig huor Jeg var Vesper-Prædiker, til Ketting Menighed og gjorde min første Prædiken her Festo Visitat: Mariae etc.

Min Tid og Dage, O trofaste Gud staar alene i Dine Hænder, Velsigne mig og alle mine kiere Efterkommere, som frycter dig og elsker Ret og Retfærdighed! Bered du mig i dette Lif, som du vill hafve mig i det ewige Lif, ved Dødsens Forbud og en christelig Forberedning. Du leder, i Jesu Nafn, o Naadefulde Gud, din allerringeste Tiener i din Vingaard.

Joh. Paulsen Sonderburgensis,
Præst i Ketting.«

Johannes Paulsen døde d. 9. Novbr. 1734, efter at have været Præst i Ketting i 52 Aar. Efter ham blev Hofmesteren for de avgustenborgske Prinser, M. Rudolph Friedrich Jessen fra Sønderborg, kaldet til Præst i Ketting.

»Men der hand i December Maaned maatte reyse til Kiøbenhavn, for der at examineres, og var kommen igiennem Nyborg indtil det store Belt, havde hand der

- om Aftenen den Ulycke at falde fra Broen i Vandet og jammerligen at druknes.«
10. Andreas Stephan Thomsen Sonderburgensis fik sit Kald af Hertug Christian August d. 15. Jan. 1735. Han døde den 14. Januar 1752.
  11. Martin Reerberg With havde været Præst og Hofprædikant i Avgustenburg og Asserballe i 13 Aar. Han nedlagde sit Embede 1793 og døde den 23. April 1794.
  12. Christian August Burchardi, Præst og Provst, døde 13. Maj, begravedes 21. Maj 1839, 87½ Aar gammel. Provst Burchardi har bygget det nuværende Pastorat i Aarene 1802—03.
  13. Johannes Hoock, Præst og Provst, død 10. December, begravet 17. Decbr. 1872, 80½ Aar gammel.
  14. Jens Georg Marius Møller, Sognepræst til Ketting siden 1873, døde d. 4. Januar, jordfæstedes den 9. Januar 1891, 74½ Aar gammel.
  15. Otto Friedrich Valentiner, født 29. Marts 1854, valgtes 25. Juni 1891 til Præst i Ketting, efter at han havde virket i 9½ Aar som Diakonis i Tønder. I Foraaret 1894 kom han som Provst til Sønderborg.
  16. Friedrich August Gerhard Schmidt, født i Burkal d. 1. Novbr. 1850, Søn af daværende Præst, kom 1894 til Ketting, den 4. Juli 1909 holdt han sin Afskedsprædiken og 1. Oktober samme Aar blev han pensioneret og flyttede til Kiel, hvor han døde i Februar 1910. Han blev begravet den 26. Februar, og mens Jordfæstelsen i

Kiel stod paa, ringede Ketting Kirkeklokker til hans Minde.

17. Sognets nuværende Præst, Pastor Lousen, blev valgt til Ketting Menighed den 7. Januar 1910 og indførtes den 27. Februar samme Aar i Embedet.

Kirkestolene

i den gamle Kirke blev fordelt i 1580,

»Anno 1580 den 5. July hafuer disse XII efterfølgende Mænd:

1. Nisz Persen i Schwolstrup Skau,
2. Jørgen Nielsen i Tourup,
3. Jørgen Persøn i Gunderstrup,
4. Hans Michelsen i Bro,
5. Jørgen Hansi i Bro,
6. Christens Persons i Stafføsb.,
7. Jørgen Clausen ibidem,
8. Per Christensen i Sebeleu,
9. Thomas Hagesen ibidem,
10. Per Hansi ibidem,
11. Utzer Hansen i Ketting,
12. Erich Høch i Koldkaat

med menige Sognemænds Vilie och samtycke tilkiender och udvise hver sin Stolestade sem effterfølger*):

1.

Mendsstole post. Gammelgaardtz Stoel nest Jørgen Hansen i Schwolstrup Skov, Madtz Jeben i Tourrup, Jørgen Hansen i Bro, Claus

---

*) Da det kan have sin Interesse, at se Sognets fuldstændige Navneliste fra 1580, lader jeg Navnene for de enkelte Stolestader følge.

Jensen i Staffensbyll, Jørgen Knøs i Sebbelev,
Madtz Jørgensen i Sebbelev.

2.

Jørgen Persen i Gunderstrup, Christen Jensen i Ketting, Per Jensen i Swolstrup, Jørgen Christensen i Towrup, Christen Jørgensen i Bro, Christen Andersen i Stafnsbøl.

3.

Jes Schrøder i Sebeløv, Jep Iversen ibidem, Utzer Hansen i Ketting, Jep Perssen i Kolde Kaat, Christen Andersen i Swolstrup, Jørgen Nielsen i Towrup

4.

Jep Høg i Bro, Jep Nielsen i Staffnsbyl, Lass Jensen i Sebelev, Jørgen Tygesen i Sebelev, Christen Jørgensen i Ketting, Erich Høg i Kolde Kaatt.

5.

Jens Hansen i Svolstrupskou, Jost Iversen i Tourup, Hans Michelsen i Bro, Matz Nielsen, Staunsbøl, Thomas Hagesen i Sebelev, Per Christensen i Sebelev.

6.

Jep Jørgensen i Ketting, Hans Nielsen i Gunderstrup, Christen Kaad i Svolstrupskow, Nis Persen i Tourup, Jørgen Matzen i Bro, Christen Lassen i Stafnsbyl, Jørgen Hjensen i Sebelev, Thomas Bruun i Sebbelev, Lauritz Hansen i Kettingh., Per Lauritzen i Koldekaat, Nis Persen i Svolstrupskov, Hans Jensen i Tourup.

8.

Per Iversen i Bro, Per Christensen i Stafnsbyl, Hans Høg i Sebbelev, Per Hansen ibedem, Jesper Mikkelsen, Ketting, Tyge Brag i Kolde-

kaatt, Per Tygesen i mit Kaad*), Jes Jørgensen i Tourup, Jørgen Clausen i Stafnsbyl, Christen Persen i Stafnsbyl, Jørgen Kaat i Sebelev, Telv Persen i Stafnsbyl.

10.

Christen Persen i Nygaard, Nis Iversen i Stafnsbyl, Jep Andersen i Pendingsholm, Ebbe Persen i Sebelev.

11.

Hendrich Schrøder i Sebelev, Hans Perssen i Stafnsbyl, Peder Hendrichsen ibidem, Matz Jebsen, Nygaard.

12.

Jost Christensen i Tourup, Jürgen Hansen i Bro, Hans Nielsen i Tourup, Rasmus Jensen i Sebelev.

13.

Hagen Brag i Kold Katt, Per Jørgensøn i Ketting, Hans Clausen i Svolstrupskow, Claus Lauritzen i Koldekaatt.

14.

Christen Jostsøn i Svolstrup-Skov, Hans Jørgensen ibidem, Hans Johansen ibidem, Bertel Persen i Kabell Udi Svolstrupskow, Michel Knøs i Sebelev, Per Schrøder i Koldkaatt, Jis Jørgensen i Sebelev.

15.

Udi disse Fem Efterscreffne Stole
staar Efterschreffne Kaadner:

Jurgen Kielsen i Svolstrup, Bartel Schrøder i Tourup, Matz Schmid i Bro, Paul Iversen i Stafnsbøll, Michel Christensen i Sebelev, Per Hagesen i Sebelev.

---

*) i Præstens Kaad.

16.

Jep Schrøder (Bynavnet er glemt), Hans Thomsen i Ketting, Bertel Degn i Svolstrup Skov, Lauritz Thygesen i Svolstr., Jep Utzersen i Nygaard, Jørgen Christensen i Ketting.

17.

Hans Nielsen i Bro, Rasmus Lassen i Stafnsbyl, Oluf Hansen i Sebelev, Christens Hansen i Koldkaat, Rasmus Hagesen i Svolstrup Skov.

18.

Jørgen Schrøder i Svolstrupschau, Christen Christensen ibidem, Hans Houfmand, Anders Riber. Naar disse icke ere tilstede, da maa deris Naboer gaa ind i Stolene, ligesaa oc de effterschrefne:

19.

Jes Nielsen, Hændrich Persen og Jes Christensen i Svolstrup Skov, Jes Christensen i Sebelev, Christen Jørgensen i Sebelev, Hans Lausen i Sebelev.

Maa gaa udi disse fem Stole, huor hand kand faa rum. Hvilcke Kaadner i disse Stole icke kunde faa rum, de maa Staa paa loftet i den første Stoel næst trappen.

Boelsmends Soenne

schulle haffve deris Stole stude paa loftet, som her efterfølger:

1.

Sognepræstens 2 Soenne, 1 Dreng, Caplan 1, Christen Persen i Stafnsbyl 1, Jürgen Clausen ibidem 1.

2.

Thomas Hagensen i Sebelev, Rasmus Jensen ibidem, Hans Nielsen i Tourup, Jørgen

Hansen i Bro, Jost Christensen i Tourup, Matz Jepsen ibidem.

3.

Per Henrichsen i Stafnsbyl, Hans Persen ibidem, Jep Andersen i Pendingsholm, Ebbe Persen i Sebelev, Nis Iversen i Stafnsbyl.

4.

Christen Persen i Nygaard, Telo Persen i Sebelev, Jørgen Kaaet ibidem, Jes Jørgensen i Torup, Tügo Brag i Koldekaat.

5.

Jesper Michelsen i Ketting, Per Hansen i Sebelev, Hans Høg ibidem.

Udi den første och fremmeste Stoel efter Kirche Dørren paa den Sønder Side.

1.

Per Christensen i Stafnsbyl, Per Iversen i Bro, Hans Jensen i Torup, Peder Lauritzen i Koldkaat, Lauritz Michelsen i Ketting, Lauritz Hansen ibidem, Thomas Brun i Sebelev, Jørgen Jensen ibidem, Christen Lassen i Stafnsbyl.

2.

Jørgen Madtzen i Bro, Nis Persen i Tourup, Christen Kaaed i Svolstrup Sk., Hans Nielsen i Gunderstrup, Jep Perssen i Ketting, Per Christensen i Sebelev, Thomas Jørgensen (Bynavnet mangler), Matz Nielsen i Staffnsbyl, Per Hindrichsen (Bynavnet mangler).

3.

Hans Michelsen i Bro, Jørgen Nielsen i Tourup, Christen Andersen i Svolstrup, Jørg. Petersen i Koldekaatt,

4.

Utzer Hansen i Ketting, Jep Iversen i Sebelev, Jes Schrøder i Sebelev, Christen Andersen i Sebelev.

5.

Christen Jørgensen i Bro, Jørgen Christensen i Torup, Per Jensen i Svolstrup Sk., Christen Jensen i Ketting, Jørgen Persen i Gunderstrup, Matz Jørgensen i Sebelev, Jørgen Knøs ibidem, Claus Jensen i Stafnsbyl, Jørgen Lauritzen i Bro, Matz Jebsen i Tourup, Jørgen Hansen i Svolstrup Skov.

De Kaadner som icke haffve Stole neden i Kirken, skulle Staa paa loftet Udi den lange stoel nest Muren, och ret for trappen.

Christen Kolt i Sebelev, Niels Michelsen i Sebelev, Jørg. Jørgensen i Ketting.

Schouboer

Brød her uppaa er sætt mig sl. til herskaff og mig Tønder Øll til disse XII Mænd.

Hustruers

Stoel paa den søndere Side nest Brude stolen.

1.

1. Nest muren skal en induindes.
2. Peter Hendrichsen i Stafnsbyl,
4. Jep Andersen i Pendingsholm,
5. Hans Petersen i Stafnsbyl.

2.

Jørgen Hansen i Bro, Ebbe Persen i Sebelev, Nis Iversen i Stafnsbyl, Matz Jebsen i Nygaard.

3.

Telo Persen i Sebelev, Jørgen Kaaet ibidem, Jørgen Clausen i Stafnsbyl.

Paa den norder Side negst Gammelgaard Stolen.

1.

Jes Jørgenseni Tourup, Christen Persen i Stafnsbyl, Tyge Brag i Koldtkatt, Michel Jespersen i Ketting.

2.

Per Hansen i Sebbelev, Hans Høgh ibidem,
Per Christensen i Stafnsbyl, Per Iversen i Bro.

3.

Nis Petersen i Svolstrup Skov, Hans Jensen i Tourup, Per Lauritzen i Koldkaatt, Lauritz Hansen i Ketting.

4.

Sognepræstens Hustru.

5.

Sognepræstens møer.

6.

Jost Høy i Tourup, Christen Lassen i Stafnsbyl, Jørgen Christensen i Gunderstrup, Christen Persen i Nygaard.

Sognedegnen. Cappelanen.

7.

Christen Koed i Svolst. Sk., Jørgen Matzen i Bro, Nis Persen i Tourup, Jep Frellesen i Ketting, Hans Nielsen i Gunderstrup, Per Christensen i Sebelev.

8.

Hans Schrøder Hustru i Svolstrup Skou. Jes Hansen i Svolstrup Skov, Matz Soni i Stafnsbyl, Hans Michelsen i Bro, Jost Iversen i Tourup.

9.

Erik Høy i Koldkaatt, Christen Jørgensen i Ketting, Jørgen Thygesen i Seblev, Las Jensen ibidem, Jep Nielsen i Stafnsbyl.

10.

Jes Høy i Bro, Jørgen Nielsen i Tourup, Christen Andersen i Svolstrup, Jep Pedersen i Kold Kaatt, Atzer Hansen i Ketting.

11.

Jes Schrøder i Sebelev, Christen Andersen i

Stafnsbyl, Christen Jørgensen i Bro, Jørgen Hoy i Tovrup, Rasmus i Gunderstrup.

12.

Per Jensen i Svolstrup, Christen Jensen i Ketting, Jürgen Persen i Gunderstrup, Matz Jørgensen i Sebelev, Jørgen Knøs ibidem.

13.

Claus Jensen i Stafnsbyll, Jørgen Lauritzen i Bro, Matz Jebsen i Tovrup, Jürgen Hansen i Svolstrup, Lauritz Michelsen i Ketting, Jürgen Jørgensen ibidem.

14.

Jürgen Hansen i Svolstrup, Rasmus Jensen i Sebelev, Thomas Brun i Sebelev, Jürgen Jensen ibidem.

Møers Stole.

15.

Jürgen Jensen i Svolstrup Sk., Matz Jebsen i Tovrup, Jürgen Lauritzen i Bro, Claus Jensen i Stafnsbyl, Jürgen Knøs i Sebelev, Matz Jørgensen i Sebelev.

16.

Jürgen Persen i Gunderstrup, Christen Jensen i Ketting, Per Jensen i Svolstrup Sk., Jürgen Schnider i Tovrup, Jørgen Hansen i Bro, Christen Andersen i Stafnsbyl, Christen Jørgensen i Sebelev.

17.

Jep Iversen i Sebelev, Atzer Hansen i Ketting, Jep Persen i Koldtkaatt, Jørgen Nielsen i Tovrup, Jes Hoy i Bro, Jep Nielsen i Stafnsbyl, Las Jensen i Sebelev.

18.

Christen Jørgensen i Ketting, Erich Høy i Koldtkaatt, Jost Iversen i Torup, Hans Michelsen

i Bro, Madtz Soni i Stafnsbyl, Nota. Christen Koet i Svolst. Sk.

Nis Persen i Tourup, Jørgen Matzen i Bro,
19.

Christen Lassen i Stafnsbyl, Jørgen Jensen i Sebelev, Thomas Brun ibidem.

20.

Thomas Hagensen i Sebelev, Per Christensen i Sebelev, Jøp Jørgensen i Ketting, Hans Nielsen i Gunderstrup.

21.

Laurens Hansen i Ketting, Per Lauritzen i Koldkaatt, Hans Jensen i Tourup, Per Jensen i Bro, Per Christensen i Stafnsbyl.

22.

Hans Hoy i Sebelev, Per Hansen ibidem, Jesper Michelsen i Ketting, Tyge Brag i Koldkaatt, Jes Jørgensen i Tourup.

23.

Jørgen Clausen i Stafnsbyl, Christen Persen ibidem, Telo Persen i Sebelev.

24.

Madtz Jebsen i Tourup, Christen Persen i Nygaard, Iver Iversen i Stafnsbyl, Per Hindrichsen i Stafnsbyl.

25.

Jes Hansen i Svolstrup Sk., Hans Nielsen i Tourup, Jürgen Hansen i Bro, Hans Pedersen i Stafnsbyl.

26.

Jep Andersen i Pendingsholm, Jost Hoy i Tourup, Rasmus Jensen i Sebelev, Ebbe Persen ibidem.

27.

Jürgen Kaat i Sebelev, Oluf Hansen ibidem,

Paul Iversen (uden Bynavn), Rasmus Lassen (uden Bynavn).

28.

Jes Christensen i Sebelev, Christen Hiort i Sebelev, Hans Thomsen i Ketting, Hans Lauritzen i Sebelev.

Gammelt fra Ketting Sogn.

Ketting Sogn, som i gammel Tid strakte sig fra Allsund til Lillebælt, var inddelt i Øster- og Vestersognet. Østersognet bestod af Koldekaat (Koldkjer), Tovrup, Nygaard, Svolstrupskov, Pendingsholm, Gunderstrup, Bro og Ketting. Disse Byer var tiendepligtige til Kirken og Kappelanen, hvorimod Vestsognet, som bestod af Byerne Sebelev og Stavensbyl, kun gav Tiende til Sognepræsten. Denne Overenskomst var truffet med Præsten Niels (eller Nicolaus) Fynboe (omkring 1544). En ny Ordning for Korntiende etc. blev indført med Johannes Monrad Davidsøn † 1682.

Sognet har i Tidernes Løb tabt af sin Størrelse. Hertug Hans d. Y. nedlagde 1599 Byen Koldkjer*) som laa mellem Præstegaarden

---

*) Kirkeregnskabsbogen (1551—1673) melder »Anno 99 lod Hertug hanss Affbryde iiiij gaarde y Kollekaadt som thiendet aarlig til Kiercken iij ort och iij ort er som nu Icke undgiffwes och Jordan brugis under Sebygards Awfvel. Saa haffwer Kiercken endnu aarlig tiend Korn

Buig .....x iiiij ort

Haffwer .....x iiiij ort

og Rumohrsgaard, senere Tovrup med elleve Bøndergaarde, Nygaard, 1620 Pendingholm**) og en Gaard i Svolstrupskov. Paa denne Maade forsvandt 17 Bol. Koldkjers Landerier kom under Rumohrsgaard; denne By skiltes altsaa fuldstændig ud fra Ketting Sogn og kom under Notmark. Tovrup kom under Gammelgaard. En til Gammelgaard hørende Eng kaldes endnu »Tovrupeng«. Præsten og Kirken tabte derved deres Tiende, da kongelige og hertugelige Godsøer var tiendefri. Denne Nedlæggelse af Gaarde fortsattes af Hertug Ernst Günther. Han nedlagde Byen Gunderstrup, som bestod af 4 Gaarde og lagde Jorderne sammen til den nuværende Gaard Gundstrup. 1660 nedlagde han en Gaard i Stavensbøl og i 1664 endnu 5 Gaarde i samme By, som tillagdes Gaarden Avgustenborg. Endvidere nedlagdes 12 Huse, som hørte under Ketting. I Henhold til dette store Udfald af Korn-tiende henvendte Pastor Johannes Monrad sig til Hertug Ernst Günther, og derom beretter han selv i sine Optegnelser om Sognepræstens Indkomst etc.:

»Anno 1660 i August lod dend højbaarne Første og Herre Hertzog Ernst Günther til Slesvig-Holstejn etc. opbryde udi Staffnsbyl dend beste Gaard som Rasmus Foged beboede, och lod der igien hensætte den itzige gaard Augustenborg; hvorpaa Jeg strax anholt om Kornet som aarligen gifves aff

---

**) Noch Ao. 1603 ødelagt Jes Hansens Boell i Svolstrupskows, gaff 1 ort Buig 1 ort hafrer. noch 1620 Pendingshollm — (Pindsholm) 1 ort Biug 1 ort Hafwer.

sahme gaard, och gaff dend Højbaarne Første mig til Gienschvar, Jeg skulle faa mit Korn hvert aar rigtig, som ochsaa scheede paafølgende aar 1661.

Paafølgende aar udi lijge Maade — 1662.

Udi lijge Maade ochsaa ald Korned — 1663. Anno 1664 in Junio lod Førstl. Naade Hertzog Ernst Günther tage Grunden fra fem Boelsmænd i Staffensbyl, som vahre Unge Hans Perses, Christen Jespersen, Matz Christensen, Jørgen Jensen, Peder Jørgensen, og fra det sætte Boel som vahr Rasmus Fogdes, och lod Førstl. Naade sahme Grund indhegne och indgierde til sine Koble til Augustenburg. Hvorfor jeg strax baade mundtlig och schriftlig (som herhos findes) giorde anfordring paa mit Tiendekorn aff sahme Boel, och fick jeg schriftlig schvar aff Cantzelied, mig skulle mit Korn rigtig aff alle Boel gifves. Der jeg ochsaa 1665 Dom. Contaty prædikede tydsch paa Augustenburg, och giorde tiltahle om sahme Korn, gaff hans Førstl. Naade self dette svar:

»Es soll Euch Ewer Korn alles richtig alle Jahr hier von Augustenburg ejngelievert werden, Ich habe es Meinem Verwalter schon anbefohlen.«

Hvorpaa jeg da ochsaa aarligen hidtil rigtig bekommen.«

Man ser, at Pastor Johannes Monrad har været ret energisk med sine Fordringer og sat sin Vilje igennem, endskønt Hertugen som Herremand ikke var pligtig til Korntiende.

Disse Efterschrefne Tiender til
Kircken.

Det kundgiøres beviiseligt med gamle brevve, at Ketting Sogn aff Arildtz tid hafver været Delet i øster sognet, och Vester Sognet; øster Sognet, huor under har været begreben Koldkod, Towrup, Nygaard, Schwelstrup-Schow, PENDINGSHOLM, GUNDERSTRUP, Bro och Kettingh hafver altid ydet deris Tiender til Kircken och Caplan, vundertagen Præstens huustiende i Bro.

Vester Sognet, huor under begreffwen de 2 Præste byer, Staffensbølle och Sebløw, har aff Arilds tid ydt alt deris tiende til Præsten, J. S. Georgii Petri, H: Nicolaj Fynbo, som vaar først Degn och bleff siden annammet Prest her i Sognet, och atter forligt med Ketting Sogne mænd, hand sin Korntiende aff Vester Sognet schulle annamme.

I Her Karsten Røds tid, saalænge mand kan aff gamle brevve, och Korn register hafver under rettingk. Mens efter hans Førstl. Naade Hertzog Hans med Kongel. Mayest. Consens lod opbryde i øster Sognet Koldhod, Towrup, Nygaard, PENDINGSHOLM, och et Boel i Schwolstrup Skow, vaar tilsammen 17 Boel og ydte tilsammen, foruden Rug, Biug, 15 Ørtig och 7 schipper. Haffer 14 Ørtig och 5 schipper. Och mister Kir-

cken dette aarligen, och Presten sin Accidenciaten aff, sasom for lig, Brøllup, Barsel etc.

Uden dette Reene Korn haffver Kirchen intet at oppe bere.

Gammelgaard har af arrildtz tid ligget her udi Ketting Sogn, och sinesz de, som det besidder, at hafve Største Jus til at kalde en Sogne Prest, Eftersom end ocsaa Fogdens Nafn paa Gammelgaard sættis først i min Sal. Far Faders Kalds bref Anno 1589 den Søndag nest for S. Martini. Och gaf Velb. Sal. Hans Blomme forhen i hans tid Sogne Presten til Ketting aff Gammelgaard 6 ørtig Rug.

Foruden forbemeldte Boel, som Sal. Hertzog Hans loed ødelægge, bleff ødelagt 2 Boel udi Schwolstruppe-schow, som gaff Aarligen til Tiende 18 lybschilling.

Velb. Ditloff Rumor paa Rumorsgaard opbrød ocsaa 2 Boel, och gjorde gode huuse der af.

Sogne Prestens och hans Indkomst, Tiende, med Præstegaards Bygning anlangende.

Ketting Præstegaard hafver ingen schow eller Olden, och findis beskrefwet udi Kirckens Bog. (Denne Kirck Bog er mig icke tilkende kommet, har och umuligt, om den kand erholde nogen Videnskab). Och udi H: Karstens Ruberi register, at der kand saaes til Præstegaarden aff allehande Korn, somme Aar 18 Ørtig, somme Aar 20 Ørtig, och kand aflev nogle Aar 12 lesz hør, nogle Aar 16 læsz. Doch saa, at

dend 3 part jordligger til fehled, och fagang. Dend Jord som ligger iblant de Ketting Mend udi alle 3 Marcke, foruden Prestens Lycker, eller lunde, er fra gammel tid regnet for 16 ørtig Kornschuld.

Dog er samme Jord aff min Sal. Fadersfader H. Johannc Monrado, Sogne Prest her sammestedtzt med megen oprødning och stort arbejde udi Moser och Kier, Agger och Eng ved stor omkostning merckeligen och meget forbedret, saavel som ocsaa den gandske Prestegaard, der ilde var forfalden, der hand tog ved dend, som hans egen haand udviiser.

Min Sal. Fader har ocsaa meget forbedret grunden och Præstegaarden, och sat en stor Deel af sin Velfert der udi, eftersom hand aff ny ladet opbygge den store Kohnlade och alle Stalde, och huuse, fra Sædehuset och Norden om til Vognhuset, haffde det vel derforr siuntes at være wertht, at en fremmede schulle hafve besiddet, efterdi Arfvinger fantis, som vahr duelige at betiene Menigheden.«

Andetsteds skriver Pastor Johannes Monrad:

»Jeg har haft min Deel her paa Stedet. Jeg fant her for mig Min Stifmoder med 6 faderløse Børn, och min egen Søster, som Vahr baade fader- och moderløs, som alle havde leffnetz-Middel aff min Indkompst och aff dette Kald. De ubarmhjertige Brandenborger med Kejslerlige och Polacker falt her ind i Landet 1658, plyndrede Prestegaarden, røfvede bort bæster, Heste, Sølf,

Korn och hvis de for sig fant, efter vi bortrømt fra Gaarden. Och efterat dænd tid hvafde ende, jeg atter kiøbt andre Hester coh Kvie, komb der Smitsom siugdoms derjblant, at de bortstyrte i haabetal, saa jeg aff 22 Heste och Hopper næppe beholt 4 eller 5.

Doch Herren gaff och Herren tog hans naffn vehre loffvet evindeligh.« —

Unægtelig har Brandenborgerne og Polakkerne, som den Gang kom herop som Danmarks allierede, for at jage Svenskerne bort fra Als, ikke opført sig som de pæneste Folk. Derom fortæller næsten alle vore alsiske Kirkebøger. Men, om end Johannes Monrad klager over sine daarlige Forhold, er der dog ikke saa stor Grund til at ynke ham. Ved Siden af at være en trofast Sjælesørger var han en ihærdig Forretningsmand, der ikke lod noget af sine Korntiende gaa tabt, og naar han i den daarlige Tid lige efter Svenskekrigen kunde holde 22 Heste og Hopper, var det efter den Tids Begreb en god Besætning.

Om Caplanens Forhold skriver Johannes Monrad:

»Caplanen har ickun liden Indkomst och schal hand og jeg her vehre, schal og maa hand vehre flittig och meget omhyggelig. 9 ørtig land har hand at bruge, och 21 Ørtig och 13 schipp tiendekorn. De 4 højtidelige offers Dag faar hand offer paa det lille træ alter som er giort ved Degne Stolen. Sal. Her Hans var den første her fick offer, och da bleff dette lille alter hannem opsagt. Forhen nod Caplanen ick Offer.

Dog jeg paa samme alter i min tid icke naaet hoyere end 6 Sk. c. Han har ellers intet, naar enten Børn christnes eller døbis, barsel quinder gaar i Kircken, liig begengelse eller andet saadant sig tildrager, uden Sognefolckene aff en god Villie hannem noget vil forehre. Men efftersom her er gode Sognefolch er der icke twilff paa, de jo hannem betencker, om hand ellers vil med dem omgaaes.«

Degnens indkompst udi gammel tid Anno 1597 den 27. Aprilis vahr denne:

Hand faar aff hver Bolszmand

— 1 schip Biug
6 Brød
1 schilling.

Eller ocsaa — — — — 2 Schipp Biug, saa haffde min Sal. Farfader opschrefvet, efter min Mening mister hand der 6 Brød och 1 Schilling, naar hand faar 2 Schipp. B. och dette mister hand aarligen aff de 14 ødelagde Boel udi Øster Byerne, som tilforn er anmeldt.

Grund hand har at ploye 1 ørtig land och 3 schipp. Har icke mere Hoigrund, end et lidet stycke Ved Brydesland, paa Kierckestien, ungefehr

— — — 1 byrden Hør.

Er det aller ringeste Degnekald her i Landet som jeg aff andre Degne och hannem self erfaret. Dog er det noget paa indkomst i min tid forbedret, er dog ikke Hans en Righed, men en Bewilling, saa-

længe som jeg er Pr. eller jeg hannem det af en god Villie vil forunde.

Hand nyder Offer de 4 offers Dage, Juel, Paaske, Pintze Dag, och Kyndelsmisse, det er icke hans Rettighed, thi det afgaar mig udi Caplanens offer, hvis Alters er ved Degnes Stolen, och fick Degnen aldrig offer, førend i de sidste Aaringer min Sal. Fader befold. Da Bønderne det opdagede, ville doch icke holde det for en Rettighed.

Item en god gammel Mand, ved Nafn Hans Pedersen, Foget aff Staffensbyl berettede for mig och de 12 Mand, at end Caplanen icke fahet noget Offer, mens gamle H: Hans, som har været Caplan i min Sal. Farfaders tid, hand bad Sognefolckene der om, at de hannem en Søslingh ville offer, for Hans . . . . . ringheds skyld, det de oc-saa gjorde, och berettede sahme Hans Pedersen, at han ret vel kunde sig erindre, at udi hans opvext stod Caplanen och tog offeret som de gaf hannem i hans hatt.

Nogle Marknavne i Ketting Sogn 1680.

Udi Østermarken.

1. Ved østerlyckes Led,
2. Vesten derfor,
3. liden Grydleer,
4. store Grydleer,
5. Oldemorsvraa,
6. Siufveland,
7. Gunderstrup Kircke Vej,
8. Haffverholm,
9. Aschhoj (oben och nedem),
10. Langstreng,

11. Kettingkors,
12. Blegebek,
13. Orgellhoj,
14. Kirkehoj,
15. Ved det gamle Dige.

S y n d e r m a r k.

16. Veedhoj,
17. Igehoj (ved Bro-Sti),
18. Den Nørre Ende ved Igehoj,
19. Ved Stendigen,
20. Præstkier,
21. Ved Jeppes Hus,
22. Sillehøjs Agger,
23. Ofver Borgervejen,
24. Neden til Saxlund,
25. Ved Rødkier,
26. Walpkier,
27. Østen- og Sønder derfor.

V e s t e r m a r k

28. Staffensbøllhøj,
29. Lehrbierg,
30. Sebbelevhøj,
31. Maybierg,
32. Kattdøbel.
33. Klockhøj,
34. Schierspiold,
35. Slaatorn,
36. Fohlehøj — et Forland,
37. Imellem Tofte,
38. Ved Eschen,
39. Nordernhøj,
40. Brantinusøster- och vester.

Desuden nævnes en Del Mærknævne hist og her i Johannes Monrads Optegnelser, som:

Kierckentofft,   Ugstok,

Leergraff,	Schmaahøj,
Møllagger,	Guldsteens Esch,
Rørbeck,	Maykier (yderst ved
Kallehass Mose,	Sebbelevgaard),
Lørbiergs Ry,	Naxemark,
Raffskier,	Nygaards Mose,
Pikles-Eng,	Lundsagger,
Fladagger,	Brydelund,
Møllehøj,	Lildhøj,
Saxlund,	Præstkier,
Sillehøj (ved Bro),	Burrcagger (ved Bro),
Lornhøj (neden for	Abbelholm,
Sillehøj),	Møldybbel,
Serckethørne,	Ved de unge Eller,
Gallekierre,	Buudamskalv,
Brenholm,	Troldrøy,
Lambierg eller Brams-	Hegerhals (ved Kold-
agger,	kier),
Stenbrokier,	Gunderstrup Hjørne.

Udpluk af Optegnelser i Ketting Kirkebog

fra Aarene 1655—1680.

1. Dødsregisteret,

1655.

- Nytaars Dag. Hans Christensen af Sebbeleff, som falt i et Vag igennem Isen mellem Dyndved og Sebleff 2. Juledag.
4. Marts. Bleff ringed och graffuen opkast for en Pige som døde paa Gammelgaard; och doch begroft Hr. Stehn hende paa Atzerbalig Kierckegaard.
11. April Døde paa Vejen mellem Bro og Ketting — Jørgen Smid af Bro paa Palme Søndag og vahr Jeg hos ham. Gud veed alding. Mens han leffde vahr hand riig, dar hand

- døde kunde han næppe for Armod bliffе be-
graffet.
12. Decbr. Hyrdens Barn aff Gammelgaard.
1656.
7. Jan. Karen Malkpiges Barn af Gammelg.
14. August døde efter Stohr udstanden Barne
Smerte min H'kjære sal. Jacobbine Beckin
og bleff icke forløst bleff d. 22. August be-
graffet. Gud samler os med Glæde paa den
yderste Dag; vi som med suck och Sorg her
skiltes ad. Amen.
7. December Døde min H'kiere och sal. Søster —
Catharina Monrad og bleff dend 15. ds. och-
saa i Kett. Kircke begraffet. Gud giff hen-
de en gledelig opstandelse.
1658.
6. Januar. Lauritz Gardener, en gammel blind
Mand af Fredholm.
10. Febr. døde Alexander Forvalters Barn paa
Gammelgaard, Hans Christian og bleff den
17. Febr. nedsaht i min murede Begravelse
hos min sal. Jacobbine och sal. Søster Ca-
tharina, et deiligt Barn i sit alders 3die aar.
2. Juni. Thomas Christensen aff Sebloff, hand
vahr en god trofast og gudfrygtig Mand.
4 Svensche Baadsmænd som laa indqkar-
teret her i Sognet i Krigstid.
8. Anno 1627 g. 1. Augusty er gjort rigtighed
for Jørgen Matsens, Jep Fogdes och Hin-
drich Perses begrafvelse i Ketting Kirke —
- 10 Rdlr. for hver aff dem med deres Hustruer.
1659.
- J. Jan. Jacob Hiensen aff Ketting, en Goed er-
lig trofast Dannemand, da Svensche nødde
hannem hen at schantze, saa bleff hand

siddende i et Vand ved Vlckebyll, der hand
om natt ville gaa fra dem.

Gud vehr ham naadig.

22. Aug. Rasm. Jolomands søn aff Sovlstrup, en
elendig Krybbel.

1660.

27. Junii. En Qvinde af . . . . . døde af Hunger
i dend dyre Tid.

1661.

22. July. Jørgen Michelsen af Ketting vahr of-
fer 155 aar gammel.

1662.

14. Decbr. En fattig qvinde bleff funden død i
et hult træe i Gammelgaards Kobbel.

1663.

27. Marts. Else N., som i sprinkelsiugdum rase-
de och draaknede sig selff.

1668. Døde til Wejmarn dend Durchl. Fürstin-
de Anna, Hertzoginen til Sleswig Holstejn
etc: d. 12. Decemb. och bleff den sahme Ao.
1669 d. 28. Jan. begraftet. Den Sal. Fürstin-
de hafde dend Tyd Gammelgards, som lig-
ger her i Sogned och reisde op der sin Daa-
ter at besøge. Hun vahr god mod Tandslett
Kircke, hvor hun henforert En Kalck och
Disch; til Atzerballig gaff hun et Alterklæ-
de. Men her til Kircken gaf hun aldrig in-
tet, hvortil hun altid søgte her guds Hus.
Doch efter Hendes Død fik vi det schöner
Tymeglas och dend herlige Crucifix, som
henger paa den Muer süder paa Væggen.

Anno 1665 lod hun en egen Kircke aff
Tømmer og Muursten opbygge paa Gam-
melgaarde, som stod synder och nær op ved
Krudgaarden och lod dend indvie (sahme

Aar derpaa bleff begyndt) d. 26. July St.
Anna Dag.

I 1670 har Pastor Monrad indført følgende
Efterskrift til Hertuginde Annas Kirke paa
Gammelgaard:

»Paa Herr Kongel. Mayest. Kong Frie-
drichs dend Tredies naadige Bevilling, bleff
sahme Kiercke paa Gammelgaarde opbrudt,
och lod Hans Durchl. dend Højbaarne Her-
re Ernst Günther, arffing til Norge, Hertug
til Schleswig Holstejn etc. den forbytte, op-
sætte, och forfærdige och indvie paa Augu-
stenburg, hvor dend nu Staaer och meget
forbederett. Hvorlænge dend der schall
haffe varlighed, Veed Gud!«

1669.

Oktober. Draaknede Peder Lassen, Jens Søn
och Peder Grambs Søn aff Svolstrupskov,
da de komme af sildfischende; de bleffe
mellem Lolland och..... Gud være
Eder naadig!

1671.

21. Jan. Døde Anthoni Hejnrich Deichman
Frst. Duchl. Herr Ernst Günther, arffing til
Norge etc. Hans Secretarius och ligger be-
graffet for Korrdøren. Bleff begraffet d. 29.
January.

1672.

27. Febr. Anna Clausdaater en Gammelpige
aff Sebl.

1673.

7. November. Anna Lasdatter, En Vanvittig
Stackel aff Ketting.

1674.

8. Febr. Døde Nis Pedersen Schrader, En gammel Ungkarl aff Staffensbüll.
1677. Mellem dend 8. och 9. Febr. om midnatten døde paa Gammelgaardt Pensionarius Alexander Posses K. Daater - Sophia Margarita i hendes Jomfru Stand, i hendes alders 18 Aar. Hun var troloffet til hans Fstl. Durchl. Cammertienner Peter Voigt paa Augustburg, men hendes himlischer Brudgomb (S. Jesu) hafde hende Kier og hente hiem for Brylluppet. Hun var et gudfrygtigt frombt och forstandigt Menische og døde derfor herl. sacht och saligt. Bleff begravet d. 20. Febr.
20. May. Hols Lauritsen aff Bro — der falt i en Leergraff och druchnede sig self.
12. July døde, Lorentz Kock aff Augustborg, hand var fød dum udi Schone (Skaane) kunde doch udrette alt, hvis man for ham tegnede och da hand . . . . og andacht begierede (S. hel. Legem och Blod, meddelte jeg ham det, som hand ogsaa med Øjne opløftelse och inderlig andacht anamede — — — —«
19. Oktober. Madtz Lauritzen aff Bro, en god erlig och Christen Dannemand.
29. December. Gamle Jens Ottosen af Ketting, bleff paa Ny-Aare Dag begravet. Hand var paa 23 Uger nær 100 Aar!
1678.
20. September. Christen Snidkers Datter, som draaknede ved Aasbech.
6. Oktober. Sibilla Catharina, sal. Secretarius Drejesmans Enke, ligger under Chordøren.
1679.

11. Febr. Lorentz Bool-Scholemester udi Staf-fesbyl. Han vilde gaa lige fra sit Hus offer Iisen til Langdeel om morgen Kl. 9 faldt i Iisen Strax ved Landet och draaknede, endog hans Hoffet Haaer var offer Iisen. Gud værer ham naadig.
1680.
23. May. Hermand Fischer paa Augustborg som draaknede i Mølledammen uden for Sønderborg.
14. August bleff dend Elendige Engel udaff Ketting brændt udi Østermarken ved de unge Eller, Anna Molt af Hunsleff som blev brændt paa det sahme Sted udlagte hende for Trolddom. De var nu begge for Guds Døm. Hand er de Leffendes och Dødes Rechtfærd. Dommer.

En mærkelig Notits findes i Fødselsdagsregisteret under 12. Marts 1673:

»Den 12. Marts 1673 fødtes Nis Bødcker i Seblev — Maren.

Rom: 9: som leeret er i Pottemagerens Haand etc.

Det hafde et Harschaar i Munden, 6 Fingre paa hver Hand, 6 teer paa hver Fod; døde Strax efter det døbs. Gud vehre ehret.«

I samme Kirkebog giver Pastor Johs. Monrad en Oversigt over Begravelserne i Ketting Kirke:

1. Monrad Begravelse er udi choret under dend ughuggen Steen, derudi ligger begrafven min sal. Farfader H. Johannis Monrady, med sin sal. Hustru Anna Vogetz, och min sal. Moder Catharina Matz-

datter. Men alle deres Døde Ben lod jeg sammen samle och indlægge i en Ny Eege-kiste d. 10. August 1675, saa der nu kan staa en Kiste veddenne Ny, och 2 Kister of-fen paa, saa der er ikkun 1 Kiste i denne Begravelse.

2. Begravelse er straks neden for, er ikkun en Muur imellem, ded lod min sal. Fader Hr. David Monrad self bekoste och opmure. Hvorudi dend sal. Mand ochsaa self ligger begravnen med min sal. Stifmo-der Catharina Petræa aff Rostock. Udi sahme Begravelse er ochsaa nedsatt Min sal. Jaccobine Beckin aff Ausburg. Min sal. Fuldsøster Catharina Monrad, som døde i hendes Jomfru Stand, Min sal. Halff Søster Margarita Monrad, som ochsaa døde i hen-des Jomfru Stand, saavel som ochsaa dend Slige og Velforneme Mand Karsten Egge-beckes aff Flensborg lille Søn Asmus som uformodentlig døde her paa Gammelgaard och Ao. 1675 dend 6. August der bleff ned-satt.

Udi denne Begravelse kand staa 3 Liig hos hverandre och 3 ofven paa, saa er der i dend Begravelse nu ickun rum til ett Liig. Dog maa Gud vel om mine Kiere Børn eller Børne Børn her paa Stedet blifver, kand di i sin tyd lægge de forrodnete Been tilsam-men i en ny Kiste, att der igjen kan blifve rum i Begravelsen. Gud samler self Siel och Legeme paa dend yderste Dombe Dag och lader baade mig, mine kiere Børn och Børnebørn udi 1000 Led seh och finde vore

sal. afdøde Forfædre før os i evig glæde och Herlighed for Jesu schyld. Amen.

3. Neden Chors-Døren er i min tyd begrafven Anthoni Hejnrich Deichman, Secretarius paa August-burg. Hos hans Liig ligger Jørgen Matzen och hans Hustru aff Sebbelo, før min tyd begrafven.

4. Neden denne Begravelse er Pensionarius Alexander Posse's paa Gammelgaard, dend er muret och derudi nedsatt hans kiere Datter Sophia Margaret d. 20. Febr. 1677. Denne Begravelse er muret!

5. Neden for denne ligger Gert Foget aff August-burg och hans Kone, denne er ei muured.

6. Nede for dennem for Gammelgaards Stoel ligger Hans Hiensen og hans Kone, Peder Hiensen etc. aff Staffesbyl, i min tyd begrafven. Der ligger en ,udhuggen Steen ofver dem.

7. Udi Vaaben-hused ligger Iskov Degn och hans Kohne.

Biskop Tetens

fejrede den 10. November 1847 sit 50-aarige Embedsjubilæum i Ketting. Denne Højtidelighed var samtidig Biskoppens Afskedsfest fra Kirkens Tjeneste. Festen fejredes i Ketting Kirke og i denne Anledning havde Pastor Karstensen, den senere Provst Karstensen i Broager, forfattet Festsangene. »Fest-Psalmerne«, trykt hos C. Meyler's Enke i Sønderborg lyder:

Indgangspsalme

Mel. Søde Jesu, vi er her.

I din Tempelhelligdom

Samles vi, algode Fader!

Takke Dig for Dagen, som

Du saa skøn oprinde lader.

Femti Aar din Tjener kroner;

Derfor Dig vor Lovsang toner.

Tak, at Du hans Vej og Gang

Har saa mildt og kiærligt ledet!

Tak, at Du din Kirkevang

Har ved ham saal tænge fredet!

Ak, at de er lagt tilbage

De saa skønne svundne Dage!

Tak vi bringe Dig, vor Gud,
Men med Vemod vi den yde.
Snart han drager fra os ud;
Snart vi ham Farvel maæ byde.
Milde Gud! vi Dig paakalde:
Styrk Du ham! og styrk os Alle!

Hovedpsalme:

Mel. Vor Gud han er saa fast
en Borg.

Vor Gud han er vor faste Borg
I alle vore Sager.

Halleluja! i Fryd og Sorg!
Det skee, hvad ham behager.
Tung er os denne Stund
Thi kiær af Hjertens Grund
Er han, som drager hen
Vor Fader og vor Ven! —
Dog skee, hvad Gud behager!

O ja! som Fader og som Ven
Din Hyrdestav Du førte;
Derfor i Kiærlighed igjen
Vi alle Dig tilhørte.

Som Patriark Du sad
Blandt Børneflokken glad
Og hver, som til Dig kom,
Fandt i dit Hjerte Rum,
Hav Tak, vor Ven og Fader!

I Skolen som i Kirken Du
Med Troskab monne bygge,
Saa Femti-Aarets Krone nu
Med Hæder Dig mon smykke.

Du ledig ikke stod
Mens Kraft Dig Herren lod;
Nu træt af Dagen hed
Du Byrden lægger ned —
Til Aftens stille Hvile.

Saa skienke Gud Dig naadelig
End mange blide Dage!
Og seent han til sit Himmerig
Engang i Fred Dig tage.
Farvel, vor Fader, Ven!
I Herrens Fred drag hen!
Vort Hjerte med Dig gaaer,
Og til vor Time slaaer,
Dit Minde blandt os lever!

Slutningspsalmø.

Mel. Nu takker alle Gud!

Saa svandt den skønne Tid,
Da her han monne virke
Og skiærne mild og blid
Vor Herres Hjord og Kirke.
Saa løse sig de Baand,
Som mere fast os bandt
Ved Kiærlighedens Aand,
Jo flere Aar der randt.

O Du, Algodheds Gud
Som giver og som tager,
Men fører herligt ud
Alt hvad Dig vel behager, —
Bliv ved hos os at boe!
Den Stav, som lægges ned,
Lad atter frodig groe
Og blomstre fort i Fred!

Beskyt din Kirkehiord
Og kiærligt den omhegne!
Og lad dit Naades-Ord
Velsignes allevegne!
Giv Fred i Huus og Land
Til Alles Gavn og Tarv!
Hold os i Naadens Stand
Og giv os Himlens Arv!

K. K.

